

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Факультет № 6

Кафедра цивільного права та процесу

РОБОЧА ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни «Напрями розвитку науки цивільного права»
вибіркових компонент
освітньої програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти**

081 Право

Харків (Вінниця) 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри цивільного права та процесу (протокол від 23.08.2023 № 8)

Розробник:

1. Професор кафедри цивільного права та процесу, доктор юридичних наук, професор Кухарєв Олександр Євгенович

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Зайцев Олексій Леонідович.
2. Професор кафедри цивільного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, професор Борисова Валентина Іванівна.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 7	08 «Право» 081 «Право» третій (освітньо-науковий) (назва СВО)	Навчальний курс <u>2</u> (номер) Семестр <u>3</u> (номер) Вид контролю: <u>екзамен</u> (екзамен, залік)
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – <u>16</u> ; (години)		Лекції – <u>8</u> ; (години)
Семінарські заняття – <u>28</u> ; (години)		Семінарські заняття – <u>10</u> ; (години)
Практичні заняття – _____; (години)		Практичні заняття – _____; (години)
Лабораторні заняття – _____; (години)		Лабораторні заняття – _____; (години)
Самостійна робота – <u>46</u> ; (години)		Самостійна робота – <u>72</u> ; (години)
Індивідуальні завдання:		Індивідуальні завдання:
Курсова робота – _____ (кількість; № семестру)		Курсова робота – _____ (кількість; № семестру)
Реферати (тощо) – _____ (кількість; № семестру)		Реферати – _____ (кількість; № семестру)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Метою викладання навчальної дисципліни «Напрями розвитку науки цивільного права» є формування у здобувачів третього рівня вищої освіти ступеня доктора філософії глибоких наукових, теоретичних і практичних знань, вироблення та удосконалення ними особливих умінь, необхідних як для здійснення наукової, так і науково-педагогічної діяльності.

Завдання. Основними завданнями вивчення дисципліни «Напрями розвитку науки цивільного права» є:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з основними науковими джерелами науки цивільного права;
- сприяти глибокому засвоєнню нормативних актів, вміння працювати з ними;
- удосконалити знання здобувачів вищої освіти щодо застосування норм

цивільного права при вирішенні конкретних правових питань;

- навчити вірно тлумачити існуючі підходи до основних догм цивілістики.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Напрями розвитку науки цивільного права» має тісний зв'язок з такими дисциплінами: «Цивільне право», «Сучасні проблеми цивільного права», «Сучасні доктрини цивільного права».

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: основні теоретичні положення цивільного права, які визначаються програмою навчальної дисципліни, відповідний нормативний матеріал, загальну та спеціальну юридичну термінологію.

вміти: вести дискусію навколо попередньо визначених тем, формулювати і відстоювати власну позицію, вірно тлумачити та застосовувати норми цивільного законодавства; надавати консультації з основоположних питань цивільного права; складати проекти договорів у сфері цивільних відносин щодо здійснення та захисту цивільних прав та інтересів

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни		
Інтегральна компетентність		Здатність застосовувати концептуальні та методологічні знання для вирішення значущих проблем у галузі держави і права, що передбачає застосування правових інститутів, норм, наукових положень, доктрин, принципів, а також організацію і проведення досліджень із подальшим впровадженням інновацій в практично-перетворювальну діяльність.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність до критичного осмислення суспільних та галузевих процесів і явищ.
	ЗК-2	Здатність сформулювати теоретичну або прикладну проблему, яка потребує розв'язання.
	ЗК-4	Здатність застосовувати знання під час наукового пошуку і у практичних ситуаціях
	ЗК-5	Здатність започаткування, планування, реалізація та коригування самостійних досліджень на відповідному кваліфікаційному рівні.
	ЗК-6	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, в тому числі іноземних
	ЗК-7	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
	ЗК-9	Здатність генерувати нові ідеї (креативність), синтезувати комплексні ідеї.
	ЗК-11	Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності).
	ЗК-14	Здатність організовувати та керувати роботою творчих професійних колективів
	ЗК-15	Здатність оцінювати результати наукових досліджень інших науковців за об'єктивними критеріями.
Фахові	ФК-1	Формування концептуального знання щодо сутності верховенства права як однієї з основоположних

компетентності (ФК)		цінностей демократичної держави. Уміння застосовувати принципи верховенства права, в тому числі, у ситуаціях законодавчої невизначеності.
	ФК-2	Формування концептуального знання щодо системи права Європейського Союзу та її співвідношення з правовою системою України.
	ФК-3	Формування концептуального знання щодо меж впливу норм міжнародного, зокрема європейського права на стан національного законодавства, тенденцій його трансформації.
	ФК-4	Формування концептуального знання щодо форм впливу практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.
	ФК-6	Формування навичок проведення порівняльно-правових досліджень окремих інститутів права.
	ФК-8	Формування умінь застосовувати традиційні та новітні методи й інструменти наукового пошуку.
	ФК-9	Формування навичок застосування міждисциплінарного підходу в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.
	ФК-10	Формування умінь ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення правових норм, а також знання практики їх застосування
	ФК-11	Формування умінь критично оцінювати результати наукових пошуків, інноваційний характер одержаних результатів і на цій основі підвищувати рівень своєї професійної діяльності, включаючи безперервний саморозвиток та самовдосконалення.
	ФК-12	Формування концептуального знання щодо професійної незалежності та відповідальності правника, а також здатність утверджувати етичні стандарти правничої діяльності.
	ФК-13	Формування умінь і навичок доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію про ідеї, проблеми, ухвалені рішення, досвід та аргументації; відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності.
	ФК-14	Формування умінь і навичок самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.
	ФК-15	Формування умінь і навичок самостійно готувати проекти актів правозастосування, включаючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та умотивованості.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Концепція розвитку цивільного права як приватного права

Розвиток цивілістичної доктрини в дореволюційну добу (В. М. Гордон, С. С. Дністрянський, Й. О. Покровський та ін.). Розвиток доктрини цивільного права України в радянський період: вчення про сутність радянського цивільного права, етапи кодифікації радянського цивільного законодавства, розвиток вчення про предмет цивільного права та метод цивільно-правового регулювання (М. М. Агарков, С. І. Аскназій, М. Й. Бару, С. М. Братусь, С. Й. Вільнянський, В. П. Грибанов, О. С. Йоффе, О. О. Красавчиков, Г. К. Матвєєв, В. П. Маслов, О. А. Підопригора, О. А. Пушкін, В. О. Рясенцев, Р. О. Халфіна, Б. Б. Черепакін, В. Ф. Яковлєв та ін.). Кодифікація цивільного права незалежної України – важливий етап розвитку цивілістичної доктрини: зміна парадигми цивільного права; ідея природного права; верховенство права; моністичний характер кодифікації у сфері приватного права (Н. С. Кузнєцова, В. В. Луць, З. В. Ромовська, О. А. Пушкін, М. М. Сібільов, Я. М. Шевченко та ін.). Основні сучасні тенденції доктрини українського приватного права: концепція цивільного права як сфери українського приватного права; кореляція сфер права і міжгалузеві зв'язки цивільного права, концепція галузей права і прав людини як критеріїв диференціації приватного права; адаптація приватного права до права ЄС (Т. В. Боднар, В. І. Борисова, І. В. Венедіктова, І. В. Жилінкова, Ю. О. Заїка, І. С. Канзафарова, В. М. Коссак, О. В. Кохановська, Н. С. Кузнєцова, В. В. Луць, Р. А. Майданик, З. В. Ромовська, І. В. Спасибо-Фатєєва, О. А. Пушкін, М. М. Сібільов, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, Я. М. Шевченко, Р. Б. Шишка, В. Л. Яроцький та ін.).

Тема № 2. Розвиток вчення про суб'єкти цивільного права

Розвиток вчення про правосуб'єктність у цивільному праві (Я. Р. Веберс), суб'єктів цивільних правовідносин (С. М. Братусь). Розвиток вчення про юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин, проблема «производной личности» (С. М. Братусь, О. А. Пушкін, В. І. Борисова, Ю. М. Жорнокуй, О. І. Зозуляк, О. Р. Кібенко, В. М. Кравчук, І. М. Кучеренко, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін.). Розвиток вчення про державу та інших суб'єктів публічного права як учасників цивільних правовідносин (П. Віткявічюс, Л. В. Винар, О. Первомайський, В. Д. Примаєв, В. І. Ямков та ін.)

Тема № 3. Розвиток вчення про об'єкти цивільних прав

Розвиток вчення про об'єкти цивільного права у дореволюційний період. Гроші в області цивільного права (П. П. Цитович). Вчення про об'єкт права та об'єкт правовідношення (С. М. Братусь, О. С. Йоффе, О. О. Красавчиков, В. О. Лапач, Я. М. Магазинер, В. П. Маслов, О. А. Пушкін, В. І. Сенчищев, Ю. К. Толстой, Л. Чеговадзе, Р. О. Халфіна та ін.). Види об'єктів цивільних прав та нетипові об'єкти цивільних прав (Р. А. Майданик, С. О. Сліпченко,

І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький та ін.).

Тема № 4. Розвиток вчення про особисті немайнові права

Гене́за цивільно-правової доктрини щодо предмета цивільного права та включення до нього особистих немайнових відносин (В. І. Синайський, Д. І. Мейєр, С. Пахман, Й. О. Покровський, Г. Ф. Шершеневич та ін.). Розвиток доктрини про особисті немайнові права фізичних осіб у докодифікаційний період (М. М. Агарков, О. О. Красавчиков, Л. О. Красавчикова, М. М. Малєїна, В. О. Рясенцев, З. В. Ромовська, К. А. Флейшиць та ін.). Розвиток доктрини про особисті немайнові права фізичних осіб у посткодифікаційний період (В. І. Бобрик, С. Б. Булеца, Н. О. Горобець, Н. О. Давидова, Л. В. Красицька, Р. Ю. Молчанов, О. О. Посикалюк, О. В. Синєгубов, С. О. Сліпченко, Р. О. Стефанчук, Н. В. Устименко та ін.). Розвиток вчення про особисті немайнові права юридичних осіб (Л. В. Федюк).

Тема № 5. Розвиток вчення про речові права

Поняття права власності у радянський період (А. В. Венедиктов, І. Б. Новицький, Є. О. Суханов, Ю. К. Толстой та ін.). Розвиток вчення про право власності на українських землях (В. П. Маслов, О. В. Дзера, І. В. Жилінкова, Я. М. Шевченко, О. С. Яворська та ін.).

Тема № 6. Розвиток вчення про зобов'язання

Вчення про зобов'язання у цивілістичній доктрині радянського періоду (С. І. Аскназій, М. В. Гордон, О. О. Красавчиков та ін.). О. С. Йоффе про зобов'язання у цивільному праві. Вчення про цивільно-правовий договір у наукових роботах М. І. Брагинського, В. В. Вітрянського. Дослідження інституту договору в цивілістичній доктрині України (І. А. Безклубий, С. М. Бервено, Т. В. Боднар, В. М. Косак, Н. С. Кузнєцова, В. В. Луць, Р. А. Майданик, С. О. Погрібний, О. Е. Сімсон, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін.). Вчення про делікти у цивільному праві (Д. В. Боброва, С. Д. Гринько, Т. С. Ківалова, О. О. Красавчиков, М. С. Малєїн, Г. К. Матвєєв, Ю. Г. Матвєєв, А. О. Собчак, К. А. Флейшиць, Я. М. Шевченко).

Тема № 7. Розвиток доктрини спадкового права

Доктрина спадкового права у радянський період (В. І. Серебровський, В. М. Гордон, Б. С. Антімонов, К. О. Граве, Е. Б. Ейдінова та ін.). Розвиток доктрини спадкового права у сучасний період. Спадкове право і цивілістична доктрина (Ю. О. Заїка, С. Я. Фурса, З. В. Ромовська, О. Є. Кухарєв, Л. В. Козловська, О. П. Печений, Є. О. Рябоконт, В. В. Васильченко, В. Ю. Чуйкова та ін.).

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1. Концепція розвитку цивільного права як приватного права	12	2	4			6	екзамен
Тема № 2. Розвиток вчення про суб'єкти цивільного права	12	2	4			6	
Тема № 3. Розвиток вчення про об'єкти цивільних прав	12	2	4			6	
Тема № 4. Розвиток вчення про особисті немайнові права	12	2	4			6	
Тема № 5. Розвиток вчення про речові права	14	2	4			8	
Тема № 6. Розвиток вчення про зобов'язання.	14	2	4			8	
Тема № 7. Розвиток доктрини спадкового права	14	4	4			6	
Всього за семестр № 3:	90	16	28			46	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекцій	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1. Концепція розвитку	14	2	2			10	екзамен

цивільного права як приватного права							
Тема № 2. Розвиток вчення про суб'єкти цивільного права	12		2				10
Тема № 3. Розвиток вчення про об'єкти цивільних прав	12		2				10
Тема № 4. Розвиток вчення про особисті немайнові права	12		2				10
Тема № 5. Розвиток вчення про речові права	12	2					10
Тема № 6. Розвиток вчення про зобов'язання.	14	2	2				12
Тема № 7. Розвиток доктрини спадкового права	12	2					10
Всього за семестр № 3:	90	8	10				72

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
	Тема № 1. Концепція розвитку цивільного права як приватного права.	<p>Сивий Р. Б. Приватне (цивільне) право в системі права України : монографія. Київ : КВІЦ, 2006. 214 с.</p> <p>Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків : Право, 2013. 760 с.</p> <p>Майданик Р. А. Розвиток приватного права : монографія. Київ : Алерта, 2016. 226 с.</p> <p>Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 15-97.</p>
	Проблема дуалізму приватного права. Вирішення питання про предмет цивільного права у цивілістичній доктрині.	
	Диспозитивний метод регулювання цивільно-правових відносин. Сучасна доктрина цивільного права про метод цивільно-правового регулювання (В. І. Борисова, О. В. Дзера, Р. А. Майданик та ін.). Система джерел цивільного права. Доктрина «добудови» права судом (Р. А. Майданик).	
	Тема № 2. Розвиток вчення про суб'єкти цивільного права	<p>Майданик Р. А. Розвиток приватного права : монографія. Київ : Алерта, 2016. 226 с.</p> <p>Суб'єкти цивільного права / за аг. ред. академіка АПрН України Я. М. Шевченко. Харків :</p>
	Фізична особа як учасник цивільних відносин у сучасній доктрині цивільного права. Проблеми індивідуалізації фізичної особи. Конструкція «юридичної особи» у доктрині цивільного права. Юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права як суб'єкти	

		цивільних правовідносин: сучасні наукові підходи.	Харків юридичний, 2009. 632 с. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 98-131; Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Арттек, 2020. 479 с.
		Тема № 3. Розвиток вчення про об'єкти цивільних прав	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 166-223.
		Розвиток вчення про об'єкт цивільних прав, об'єкти цивільних правовідносин та об'єкти цивільно-правового захисту. Речова, поведінкова, плюралістична концепції об'єкта, концепція множинності. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин. Корпоративні права як об'єкти цивільних прав. Нетипові об'єкти цивільних прав.	Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 664 с. Аномалії в цивільному праві України : навч.-практ посібник / відп. ред. Р. А. Майданик. Київ : Юстініан, 2010. 1008 с.. Скрипник В. Л. Теоретичні і методологічні проблеми об'єктів цивільних прав: монографія. Кременчук : Вид. Щербатих О. В., 2020. 380 с.
		Тема № 4. Розвиток вчення про особисті немайнові права	Сліпченко С. О. Особисті немайнові відносини щодо обороноздатних об'єктів : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 552 с.
		Підходи до визначення поняття та видів особистих немайнових прав у правовій доктрині. Особисті немайнові права юридичної особи. Доктринальні питання захисту порушених особистих немайнових прав фізичної особи. Відшкодування моральної шкоди як спосіб захисту	Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст,

		особистих немайнових прав	система, особливості здійснення та захисту) : монографія. Київ : КНТ, 2008. 626 с. Бондар І. В. Особисті немайнові правовідносини: нотаріат, суд, виконавче провадження : монографія. Київ : Алерта, 2019. 366 с. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 248-274.
		Тема № 5. Розвиток вчення про речові права	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 275-381. Харченко Г. Г. Речові права : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 432 с. Майданик Р. А. Речове право : підручник. Київ : Алерта, 2019. 1102 с.
		Теоретичні конструкції власності та права власності. Доктрина цивільного права про визначення видів права власності. Довірча власність. Захист права власності у цивілістичній теорії. Розвиток вчення про речові права на чуже майно.	
		Тема № 6. Розвиток вчення про зобов'язання	Пучковська І. Й. Теоретичні проблеми забезпечення зобов'язань : монографія. Харків : Право, 2017. 472 с. Бервено С. М. Проблеми договірного права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 392 с. Погрібний С. О. Механізм та припинення регулювання договірних відносин у цивільному праві України : монографія. Київ : Правова єдність, 2009.
		Наукові підходи О. С. Йоффе до класифікації зобов'язань у цивільному праві. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин. Теоретичні питання застосування видів забезпечення виконання зобов'язань. Проблеми систематизації недоговірних зобов'язань. Деліктні зобов'язання. Інститут договору в цивілістичній доктрині. Механізм та принципи регулювання договірних відносин.	

			304 с. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / Сліпченко С. О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 464-527. Оновлення правового регулювання приватно-правових відносин в Україні : монографія / за заг. ред. А. Б. Гриняка, О. О. Кота, М. Д. Пленюк. Київ : НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 488 с.
		Тема № 7. Розвиток доктрини спадкового права	Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток : монографія. Київ : КНТ, 2007. 288 с. Кухарев О.Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві : монографія. Київ : Алерта, 2019. 498 с. Козловська Л. В. Теоретичні засади здійснення і захисту спадкових прав : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 448 с. Кухарев О. Є. Спадкове право України : підручник. Київ : Алерта, 2020. 362 с.
		<p>Теоретичні проблеми спадкових правовідносин. Спадщина як особливий об'єкт цивільних прав.</p> <p>Договори в спадковому праві та їх особливості.</p> <p>Види заповідальних розпоряджень та механізми належного забезпечення їх виконання після відкриття спадщини.</p> <p>Підходи до характеристики спадкового договору у цивілістичній доктрині. Проблеми забезпечення спадкового договору. Особливості виконання спадкового договору після смерті відчужувача.</p>	

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Співвідношення приватного та публічного права.
2. Вчення про інститут юридичної особи.
3. Юридичні особи публічного та приватного права: співвідношення та критерії поділу.
4. Засоби індивідуалізації фізичної особи.
5. Роль та значення особистих немайнових відносин у структур предмету цивільного права.
6. Доктринальне поняття об'єктів цивільних прав та її система.
7. Правовий режим і оборотоздатність як ознаки об'єктів цивільних прав.
8. Поняття та загальні умови оборотоздатності об'єктів цивільних прав.
9. Правова сутність і природа корпоративних правовідносин.
10. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав в теорії цивільного права.
11. Підходи до розуміння категорії «довірча власність» за новітнім цивільним законодавством України.
12. Теоретичні та практичні проблеми визначення складу майна.
13. Сутнісні ознаки майнових прав як об'єктів цивільних прав.
14. Сучасне розуміння цивільно-правової відповідальності у доктрині цивільного права.
15. Спадкове правовідношення як правова форма спадкування.
16. Проблеми визначення суб'єктів спадкового правовідношення.
17. Сутність заповідальних розпоряджень в сучасному спадковому праві.
18. Інститут спадкового договору та його місце в системі цивільного права.

5.1.2. Теми наукових робіт

1. Система українського приватного права: тенденції, поняття, структура.
2. Визначення методу цивільного права у правовій доктрині.
3. Напрями впливу цивілістичної науки на законотворчу діяльність і юридичну практику.
4. Категорія «зловживання правом» у цивілістичній доктрині.
5. Проблеми визначення меж здійснення суб'єктивних цивільних прав.
6. Джерела цивільного права України: поняття, система, види.
7. Розвиток доктрини корпоративного права.
8. Реституція у цивільному праві.
9. Теоретичні та практичні проблеми визначення складу майна.
10. Вчення про цивільно-правову відповідальність і захист цивільних прав.
11. Особливості захисту речових прав.
12. Правові презумпції у спадковому праві.

6. Методи навчання

Під час проведення лекційних занять із дисципліни «Напрями розвитку науки цивільного права» застосовується мультимедійне обладнання. В процесі проведення семінарських занять застосовується моделювання ситуативних задач, вирішення завдань. Додатково на семінарських заняттях здобувачі вищої освіти складають проєкти заяв, позовів, судових рішень.

7. Перелік питань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Основні концептуальні засади Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р.
2. Дуалізм приватного права. Приватне та публічне право.
3. Основні доктринальні підходи до визначення предмета та метода цивільного права.
4. Диспозитивність в сучасному цивільному праві та її прояв.
5. Обмеження диспозитивності в цивільному праві.
6. Категорія імперативності та її значення. Імперативні норми.
7. Договір як регулятор цивільних відносин.
8. Проблеми визначення джерел цивільного права України.
9. Доктрина цивільного права про фізичну особу як учасника цивільних відносин.
10. Емансипація фізичних осіб та її правове значення.
11. Сучасна цивілістична наука про індивідуалізацію фізичної особи.
12. Конструкція «юридичної особи» у доктрині цивільного права.
13. Вчення про юридичну особу у доктрині приватного права.
14. Сучасні наукові підходи до юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.
15. Теоретичні проблеми участі Держави Україна, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах.
16. Доктринальне поняття об'єктів цивільних прав та їх система.
17. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин (В. Л. Яроцький).
18. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин (С. І. Шимон).
19. Корпоративні права як об'єкти цивільних прав.
20. Тварини як об'єкти цивільних прав.
21. Доктринальні підходи до визначення поняття та видів особистих немайнових прав.
22. Особисті немайнові права юридичної особи.
23. Особливості захисту порушених особистих немайнових прав фізичної особи.
24. Теоретичні та практичні проблеми відшкодування моральної шкоди як способу захисту особистих немайнових прав.
25. Поняття та ознаки речового права.
26. Набувальна давність як спосіб набуття права власності.
27. Доктрина цивільного права про визначення видів права власності.

28. Визнання необґрунтованими активів та їх витребування.
29. Розуміння категорії «довірча власність» у сучасному цивільному законодавстві України.
30. Способи захисту права власності.
31. Підходи до класифікації зобов'язань.
32. Теоретичні питання застосування видів забезпечення виконання зобов'язань.
33. Проблеми систематизації недоговірних зобов'язань. Деліктні зобов'язання.
34. Проблемні питання звільнення від цивільно-правової відповідальності.
35. Інститут цивільно-правової відповідальності у цивілістичній доктрині.
36. Інституту договору в цивілістичній доктрині.
37. Система договорів у цивільному праві.
38. Попередній та публічний договори в цивільному праві.
39. Особливості визначення місця та часу відкриття спадщини. Комморієнти.
40. Здійснення права на прийняття спадщини. Способи прийняття спадщини.
41. Спадщина як особливий об'єкт цивільних прав.
42. Система заповідальних розпоряджень у сучасному спадковому праві України.
43. Способи тлумачення заповіту та умови їх застосування.
44. Проблемні аспекти визначення кола спадкоємців за законом. Насцитуриси та захист їх інтересів у спадковому праві України.
45. Інститут спадкового договору в системі цивільного права.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути екзамени (комплексні екзамени); тести; реферати, презентації результатів виконаних завдань та досліджень; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національної системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття; самостійна робота (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 \cdot 10$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру, та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені).

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Загальна кількість балів (перед} \\ \text{підсумковим контролем)} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Кількість балів за} \\ \text{підсумковим контролем} \end{array}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамену) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \frac{\text{Підсумкові бали за поточний семестр} + \text{Підсумкові бали за попередній семестр}}{2}$$

Робота під час навчальних занять	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок. Незадовільна оцінка на семінарському занятті відпрацьовується здобувачем вищої освіти усно	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи, виконати практичне завдання, підготувати проєкт документу.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

Пропуск семінарських занять має бути завчасно відпрацьований до часу проведення екзамену. Пропуски семінарських занять відпрацьовуються викладачу усно.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS		
	Оцінка за національною шкалою	Пояснення	
97-100 94-96	Відмінно («зараховано»)	А	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
90-93			
85-89 80-84	Добре («зараховано»)	В	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якість виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимального, робота з двома-трьома незначними помилками

75-79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі вати завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не несуть істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчати навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			
60-64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи несформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них: оцінена числом балів, близьким до мінімального, роботам що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1-20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18–22. Ст. 144.
5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275.
6. Про електронний довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 400.
7. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 45. Ст. 410.
8. Про акціонерні товариства Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50–51. Ст. 384.
9. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5. Ст. 30.
10. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 22756-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.
11. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31–32. Ст. 263.
12. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.
13. Аномалії в цивільному праві України : навч.-практ посібник / відп. ред. Р. А. Майданик. Київ : Юстініан, 2010. 1008 с.
14. Енциклопедія цивільного права України / редкол.: Я. М. Шевченко (відп. ред.) та ін. ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Ін Юре, 2009. 948 с.
15. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / О. П. Печений, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін., за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.
16. Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Одеса : Астропрінт, 2006. 261 с.
17. Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : Алерта, 2017. 494 с.

18. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2014. 628 с.
19. Майданик Р. А. Речове право : підручник. Київ : Алерта, 2019. 1102 с.
20. Оновлення договірного регулювання приватноправових відносин в Україні : монографія / за заг. ред. А. Б. Гриняка, О. О. Кота, М. Д. Пленюк. Київ : НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 488 с.
21. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб : монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 432 с.
22. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Артєк, 2020. 479 с.
23. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с.
24. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток : монографія. Київ : КНТ, 2007. 288 с.
25. Кухарєв О. Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві : монографія. Київ : Алерта, 2019. 498 с.

Додаткова

1. Романюк Я. М. Застосування цивільно-правових норм у цивільному судочинстві України (питання теорії і практики): монографія. Київ: Ін Юре, 2016. 536 с.
2. Актуальні проблеми спадкового права: навч. посіб. / за заг. ред. проф. Ю. О. Заїки, ст. наук. спів. О. О. Лов'яка. Київ: КНТ, ЦУЛ, 2014. 336 с.
3. Бондар І. В. Особисті немайнові правовідносини: нотаріат, суд, виконавче провадження : монографія. Київ : Алерта, 2019. 366 с.
4. Жорнокуй Ю. М. Корпоративні конфлікти в акціонерних товариствах: цивільно-правовий аспект : монографія. Харків : Право, 2015. 532 с.
5. Майданик Р. А. Розвиток приватного права України : монографія. Київ : Алерта, 2016. 226 с.
6. Міловська Н. В. Договірні зобов'язання зі страхування у цивільному праві України: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2019. 488 с.
7. Мічурін Є. О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (теоретико-правовий аспект) : монографія. Харків : Юрєвіт, 2008. 482 с.
8. Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин : монографія. Харків : Право, 2017. 392 с.
9. Пленюк М. Д. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин в механізмі правового регулювання: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2016. 356 с.
10. Погребняк В. Я. Виникнення, перехід та припинення суб'єктивних

цивільних прав : проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Алерта, 2020. 640 с.

11. Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України : монографія. Київ : Правова єдність, 2009. 304 с.

12. Правова доктрина України : у 5 т. Т. 3 / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. 2013. 760 с.

13. Примак В. Д. Відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 432 с.

14. Пучковська І. Й. Теоретичні проблеми забезпечення зобов'язань : монографія. Харків : Право, 2017. 472 с.

15. Скрипник В. Л. Теоретичні і методологічні проблеми об'єктів цивільних прав : монографія. Кременчук : Вид. Щербатих О. В. 2020. 380 с.

16. Синегубов О. В. Здійснення особистих немайнових прав малолітніх та неповнолітніх осіб : монографія. Харків : Золота миля, 2015. 528 с.

17. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 550 с.

18. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія / відп. ред. Я. М. Шевченко. Київ: КНТ. 2008. 626 с.

19. Харченко Г. Г. Речові права : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 432 с.

20. Козловська Л. В. Теоретичні засади здійснення і захисту спадкових прав : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 448 с.

21. Кухарев О. Є. Спадкове право України : підручник. Київ : Алерта, 2020. 362 с.

22. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 1: Загальні положення/ за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ФО-П Колісник А. А., 2010. 320 с.

23. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 2: Фізична особа / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Страйд, 2009. 296 с.

24. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 3: Юридична особа / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Страйд, 2009. 736 с.

25. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєва. Харків : ФО-П Колісник А. А., 2010. 768 с.

26. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 5: Право власності та інші речові права / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ФО-П Лисняк Л. С., 2011. 624 с.

27. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 6: Право інтелектуальної власності / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ФО-П Лисняк Л. С., 2011. 592 с.

28. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 7: Загальні положення про зобов'язання та договір / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ФО-П Лисняк Л. С., 2012. 736 с.

29. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 8: Договори про передачу майна у власність та користування / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ФО-П Лисняк Л. С., 2013. 672 с.

30. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 10: Кредитні та розрахункові зобов'язання. Договір комерційної концесії. Договір про спільну діяльність / І. В. Спасибо-Фатєєва, В. І. Крат, О. П. Печений та ін.; за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Право, 2015. 496 с.

31. Цюра В. В. Теоретичні питання інституту представництва в цивільному праві України : монографія. Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ : ФОП Мельник. 2016. 492 с.

32. Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 664 с.

33. Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції) : монографія. Харків : Право, 2006. 544 с.

34. Солтис Н. Б. Житлові права у спадкових правовідносинах : монографія. Київ : Ред. журн. «Право України», 2013. 172 с.

35. Михайлів М. О. Правове регулювання відносин спадкування в міжнародному приватному праві : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 520 с.

36. Цікало В. І. Засада пропорційності здійснення корпоративних прав : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 588 с.

Інформаційні та навчальні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт Верховної Ради України <https://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України <https://www.kmu.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Судова влада України <https://court.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора України <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html>
5. Офіційний сайт МВС України www.mvs.gov.ua.
6. Єдиний державний реєстр судових рішень <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
7. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Харківського національного університету внутрішніх справ <http://univd.edu.ua/>
9. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленко <http://korolenko.kharkov.com/>